

УДК 007 : 304 : 070 «1914/1918»

МЕДИЧНА ПРЕСА ПЕРІОДУ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ: КОНСТРУЮВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ДІЙСНОСТІ

САДІВНИЧИЙ Володимир,

д-р наук із соц. комунік., проф.,

Сумський державний університет, вул. Римського-Корсакова, 2, Суми, 40007, Україна, e-mail: v.sadiv@journ.sumdu.edu.ua.

Мета дослідження – проаналізувати проблемно-тематичні складники спеціалізованих медичних періодичних і продовжуваних видань Наддніпрянської України періоду Першої світової війни (1914–1918 рр.), з'ясувати особливості їх виникнення, увести зазначену пресу в науковий обіг. Актуальність формується відсутністю комплексного дослідження питань діяльності спеціалізованої газетно-журнальної медичної преси означеного періоду, її систематизації та проблемно-тематичних пріоритетів. Дослідження дає підстави констатувати, що в цей період виходило друком 6 видань, які на основі типологічних характеристик ми зараховуємо до преси військово-медичної тематики. На їх сторінках переважали повідомлення, що стосувалися боротьби за життя поранених, а також організації військової медичної допомоги. Ці видання відігравали одну з провідних ролей у здійсненні репрезентації військової реальності.

Ключові слова: інформаційний простір, спеціалізована преса, медицина, тематика, проблематика, типологія.

MEDICAL PRESS OF THE FIRST WORLD WAR PERIOD: CONSTRUCTION OF SOCIAL REALITY

The goal of the research is to analyze the problem-thematic components of specialized medical periodicals and continuing editions of Naddniprovska Ukraine during the First World War (1914–1918), to find out the peculiarities of their occurrence, to introduce the specified press into scientific circulation. The relevance is formed by the lack of a comprehensive study of the activities of the specialized newspaper and magazine medical press of the specified period, its systematization, and problem-thematic priorities. The research gives reasons to state that during this period, 6 editions were published, which, based on typological characteristics, we include in the military-medical press. Their pages were dominated by messages related to the struggle for the lives of the wounded and the organization of military medical aid. These publications played one of the leading roles in the representation of military reality.

Keywords: information space, specialized press, medicine, topic, problematics, typology.

Вступ. Перша світова війна – фактично забута й абсолютно не вшанована сторінка в історії України. Натомість події та факти, з нею пов'язані, активно досліджуються у Великобританії, Франції, Австрії, Угорщині, Німеччині й інших країнах. Визначаючи її як першу тотальну війну в історії людства, історики підкреслюють, що в неї «було втягнуто 38 держав із населенням 1,5 млрд. осіб», бойові дії велися «із серпня 1914 року до листопада 1918 року» і за цей час «вбито 10 млн. осіб <...> і поранено близько 20 млн.» [8, с. 6].

Співвідносно ж до журналістики і журналістикознавства, тему Першої світової війни на сторінках медіа і діяльності у той період різноманітних газетно-журнальних видань вивчали Л. Баженов, О. Білобровець, М. Голик, О. Донік, Л. Жванко, А. Животко, Н. Загребельна, О. Залізняк, О. Кириєнко, Б. Коринт, С. Кость, Г. Кривошея, І. Крупський, О. Мосієнко, О. Реєнт, О. Савченко, Н. Сидоренко, Ф. Ступак, І. Сулига, В. Футулуйчук, О. Хімяк, І. Швець та ін. Опрацьовані роботи дають підстави стверджувати, що комплексно питання діяльності спеціалізованих газетно-журнальних видань

медичної тематики означеного періоду не досліджувалося, отже, не створена картина виникнення, формування і розвитку в той період саме такої преси, не проведена її систематизація.

Тож мета дослідження – проаналізувати проблемно-тематичні складники спеціалізованих медичних періодичних і продовжуваних видань періоду Першої світової війни (1914–1918 рр.), з'ясувати особливості їх виникнення й діяльності, увести зазначену пресу в науковий обіг. **Об'єкт дослідження** – спеціалізовані медичні газетно-журнальні періодичні та продовжувані видання. **Предмет** – типологічні риси та проблемно-тематичні особливості матеріалів, опублікованих на їх сторінках.

Методи дослідження. За основу під час проведення дослідження взято описові методи, які дозволяють проникнути в причини того чи іншого явища, з'ясувати головні етапи його розвитку, вплив конкретної ситуації на характер подій і явищ; зіставити локальні явища з загальноісторичними процесами. Завдяки цьому ми зорієнтувалися на послідовно історичний підхід як до суспільних процесів, подій та явищ, що відбувались у країні в період Першої світової війни, так і до розвитку журналісткознавчих знань, урахування конкретних умов, у яких створювалися і функціонували досліджувані видання. Той чи той об'єкт вивчався нами в часі, розвитку та становленні його як системи; минуле об'єкта досліджувалося на основі його відбиття в сучасному. Виходячи із запропонованої науково-дослідним інститутом пресознавства періодизації історії розвитку української преси [2, с. 353], у своєму дослідженні орієнтуємося на п'ятий період – українська періодика Першої світової війни 1914– 1917 років.

Результати й обговорення. Соціальна й економічна стабільність, що почала поставати упродовж 1910–1911 рр., висунула й питання про підготовку нового цензурного статуту, який мав замінити чинні на той час Тимчасові правила. Діяльність із розробки нового документу, який би регламентував журналістську і видавничу справу, 19 липня 1914 р. перервала Перша світова війна. У зв'язку з цим при Головному управлінні Генерального штабу створено Головну військово-цензурну комісію. При штабах військових округів (зокрема Київського, Одеського і Харківського) створювалися місцеві військово-цензурні комісії у складі представників від міністерств військового, морського і внутрішніх справ, а також від місцевої цензурної установи, поштово-телеграфного відомства та від місцевої цивільної влади. 3 січня 1915 р. знову набув чинності Емський указ. Детальніше про це розповідається на сторінках монографії «Відродження розпочинається із гласності...» : (Медична преса Наддніпрянської України середини XIX – початок XX ст.)» [4].

Загалом аспекти становлення спеціалізованої медичної преси ширше розкриті в низці публікацій автора, зокрема: «Specialized Medical Information Space: History and Principles of Formation» [9], «Спеціалізовані медичні видання, народжені Українською революцією 1917–1921 років» [5], «Соціокомунікативні параметри медичної преси підросійської України (середина XIX – початок XX ст.)» [6], «Типологічна система спеціалізованої медичної преси (на прикладі видань Наддніпрянської України середини XIX – початку XX ст.)» [7] та багатьох інших.

Початок Першої світової війни призвів до закриття багатьох видань. Спричинилися до цього посилення цензурних утисків і фінансові проблеми видавців. Однак у цей період виникали й нові часописи.

Згідно з нашими підрахунками, що базуються на вивченні каталогів Національної бібліотеки України ім. В. Вернадського НАН України, Національної наукової медичної бібліотеки України, Харківської державної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка, Одеської національної наукової бібліотеки, Російської національної бібліотеки (Санкт-Петербург), Науково-довідкової бібліотеки Центральних державних архівів України та ін., а також наукових і бібліографічних джерел і покажчиків, у аналізований період на території Наддніпрянської України виходило друком 6 видань військово-медичної тематики: «Военно-санитарный обзор» (1917), «Врачебно-санитарные известия Управ-

лення Главноуповноваженого Красного Хреста Юго-Западного фронту» (1916–1918), «Известия Киевской рентгеновской комиссии» (1915–1917), «Наш журнал» (1917), «Наше слово» (1917), «Помощь раненым» (1914). Типологічні характеристики вказаних видань узагальнено й викладено в покажчику «Медичні періодичні та продовжувані видання Наддніпрянської України (1860–1920 рр.)» [3].

Тематично зазначені видання орієнтувалися передусім на важливі проблеми, що виникли в соціумі з розвитком воєнних дій.

Так, на полях Першої світової війни вперше застосовувалися нова балістична зброя, швидкострільні рушниці й кулемети. Відповідно, зміст військово-медичних видань стосувався боротьби за життя поранених вогнепальною зброєю.

Перший випуск «Военносанитарного обзора» (Житомир, 1917 р., видавець: Управління начальника санітарної служби армій Південно-Західного фронту. У 1915 р. № 1 вийшов під назвою «Военно-санитарный сборник Юго-Западного фронта» у м. Бердичів) відкривався аналітичною розвідкою «Етапи організації санітарної справи на ПівденноЗахідному фронті (з історичною перспективою очевидця)» начальника санітарної частини армій Південно-Західного фронту А. Цветаєва (у 1920-ті рр. очолював кафедру гігієни Харківського медичного інституту). Як практик і керівник із великим досвідом, він подав стан розвитку медико-санітарної справи на фронтах, показав причини, що перешкоджали поступовому розвитку цієї галузі. Звернувся до безпосередньої діяльності у сфері, якій присвятив чимало років служби: «<...> життя змушувало принести на вівтар здоров'я армії свою нещербату копійчку», намагаючись водночас не забути й про буденні турботи медиків – «звернутися до джерела цілющої води, якими є його носії – живі громадські санітарні працівники» (с. 2). Невипадково епіграфом до статті обрані слова «Мертві управляють живими», що визначили суть і потреби поліпшення медичного й санітарного забезпечення.

Санітарний лікар також проаналізував ситуацію з поширенням епідемічних хвороб на фронтах, особливу увагу звернувши на рівні захворюваності різними видами тифу та холери впродовж 1915–1916 рр., вжиття санітарних заходів для запобігання цих пошестей у армії (забезпечення доброякісною водою, збільшення кількості кип'ятильників, поліпшення умов дотримання особистої гігієни, проведення масової дезінфекції, спорудження нових бань і пралень). Це дозволило констатувати: на початок квітня 1916 р. організація санітарної справи на ПівденноЗахідному фронті набула «системного характеру» і дозволила знизити рівень загальних захворювань, почалося згуртування санітарних медиків, були визначені перспективні завдання.

На шпальтах «Врачебно-санитарных известий Управления Главноуповноваженого Красного Хреста Юго-Западного фронта» (Київ, 1916–1918 рр., видавець: Управління головного уповноваженого Російського товариства Червоного Хреста при арміях Південно-Західного фронту) надруковані статті з різноманітних медичних питань, як-от: «Універсальна шина для лікування переломів плеча» Л. Диваніна, «Структура стінки травматичної артеріальної аневризми в її ранніх і середніх стадіях розвитку» Ф. Сисоєва, «Німецькі задушливі гази та засоби боротьби з ними» В. Болдирєва, «Зразні хвороби в армії та боротьба з ними» Ф. Вербицького, «До питання про ранню діагностику газової гангрени» А. Мінакова й С. Новицького, багато ін.

Однією з провідних була тема газової гангрени – чи не найзагрозливішої проблеми під час лікування поранених. Зокрема [А.]² Павловський лабораторним шляхом довів, що поява газу в крові залежить від проникнення у кров ослаблених хворих значної кількості *Bacterium perfringens*. Саме це було основою його статті «Газово-гангренозна інфекція».

Тема іншого виступу науковця – «Злоякісне газове зараження та його клінічні форми». Автор показував, що гноєтворні аеробні мікроорганізми, з одного боку, полегшу-

²Тут і далі ініціали редакторів чи авторів, написання яких українською мовою нам уточнити не вдалося, подаються у квадратних дужках.

ють розвиток *Bacterium perfringens*, виробляючи відновлювальні речовини, споживаючи кисень тканин і саме цим створюючи анаеробні умови; з іншого боку, запальна реакція, за наявності гноєтворних мікроорганізмів, впливає на паличку газової гангрени або шляхом фагоцитозу, або завдячуючи тому, що клітинна інфільтрація, заповнюючи щілини, механічно не дозволяє паличці проникнути в них (1917, № 12–13).

Причини виникнення газової гангрени, лікування та заходи з її профілактики ставили на сторінках видання [Н.] Волкович – «Роздуми про газову гангрену» (1917, № 11); О. Кримов – «Окремі дані про газову гангрену у зв'язку з її вивченням» (1916, № 9); Ф. Сисоєв – «Про гістологічні зміни в окремих внутрішніх органах у зв'язку з питанням про причини смерті при газовій гангрені» (1917, № 15) та ін.

Увага авторів також зосереджувалася на проблемах польової хірургії, якій присвячувалися матеріали «Про вогнепальне поранення і переломи кісток кисті й пальців рук та їх планомірне лікування» Н. Мокіна, «Про поранення вибуховими кулями» [А.] Павловського, «Хірургія вогнепальних ушкоджень кровоносних судин» і «Терапія вогнепальних поранень черепа» О. Кримова, «Вогнепальні поранення сечового міхура» С. Тимофєєва. Більшість публікацій супроводжувалася малюнками. В окремих номерах подано «Огляди медичної літератури», підготовлені М. Цитроном.

Знаковою медичною проблемою часів Першої світової війни стали враження гірчичним газом та хлором, тож і тема ця належить до важливих.

Найширше її на сторінках «Врачебно-санитарных известий Управления Главноуполномоченного Красного Креста Юго-Западного фронта» у статті «Прусська газова хвороба» (1916. – № 1. – С. 2–10; № 2. – С. 21–27) розкрив консультант Червоного Хреста в арміях Південно-Західного фронту, директор факультетської терапевтичної клініки Новоросійського університету проф. С. Груздев (1864–1936) – терапевт, фізіолог, бактеріолог. Для демонстрації важливості своєї публікації, а це лекція, прочитана студентам, він із першого речення зазначає, що його твердження базуються на «вивченні багатьох хворих, доставлених нам великою війною» (с. 2), які мали запалення легень після ран, які в мирний час практично не зустрічаються. Публікація розділена на підрозділи: I. Поняття про хворобу і її походження, II. Анатомічні зміни і сутність хвороби, III. Напади та перебіг, IV. Передбачення, V. Лікування.

У підрозділі Першому зазначається, що всі хвороби, які викликають гази, спрямовані ворогом на позиції наших військ, «називають отруєнням» (с. 2). Однак, на думку С. Груздева, при одноразовому введенні в організм газу, що потім викликає низку хвороб, серед яких запалення легень, про «отруєння говорити якось навіть і не зручно» (с. 3). Усе це, а також загальна картина перебігу хвороби «спонукають мене особисто» віддати перевагу назві «хвороба», зауважує автор.

Розкриваючи анатомічні зміни і сутність хвороби в розділі Другому, С. Груздев посилається на праці проф. І. Пожарського і лікаря Ш. Криницького, які «провели 110 розтинів трупів загиблих від цієї хвороби» (с. 4).

Описуючи перебіг хвороби (розділ Третій), її напади і протікання, автор зауважив, що вражені «являють картину з самого початку досить неоднакову, в залежності від того, наскільки сильним було хвороботворне начало» (с. 6). Прояви недуги вчений поділив на три групи й дуже детально проаналізував кожна з них.

Пишучи про передбачення у розділі Четвертому, він зазначає, що «в сенсі збереження життя діло складається у газовій хворобі, для кожного окремого хворого, вельми сумнівно: найочевидніше легке захворювання може іноді закінчитися смертю то від раптового паралічу серця, то від ускладнень» (с. 10). Однак сама смертність не дуже висока, і, згідно зі статистикою, склала на фронті «4 відсотки» (с. 10). І цей відсоток смертності, у зв'язку з удосконаленням засобів індивідуального і масового захисту, зменшується.

П'ятий підрозділ, у якому говориться про лікування, автор називає головним «у вченні про нову хворобу» (с. 21). На переконання С. Груздева, лікування кожного хво-

рого, чим би він не страждав, може бути проведене з найбільшою користю лише в тому разі, якщо воно буде систематичним, відповідатиме показанням, які в нас є, позаяк вони не обмежуються протипоказаннями» (с. 21).

Останнє, на чому зупиняється автор, – заходи попередження. Тут зазначається, що вони стосуються більше роботи не лікарів, а певних військових служб. Як першочергове завдання проф. С. Груздєв радить проведення артилерійських обстрілів тих місць, де ворог готує газові атаки. Якщо газова хмара запущена, потрібно домогтися вивести війська з цього місця; «тепловий захист» – розпалювання вогнищ за кілька метрів від окопів; «водяний захист» – розвішування мокрих шинелей; хімічний – «розбрикування розчину вапняного молока» та ін.; окуляри, маски, респіратори (с. 26).

І завершується абсолютно професійний текст, побудований таким чином, щоби міг застосуватись у сфері практичної лікарської діяльності, політичними заявами, на кшталт того, що «своїм жорстоким винаходом наш злий ворог абсолютно не досяг того, чого хотів», адже газова хвороба «і попереджається у нас, і лікується <...> з великим успіхом», тож абсолютно «ніякого впливу на результат світової війни зробити не може» (с. 27).

Також на сторінках спеціалізованої медичної преси, що виходила друком у період Першої світової війни в Наддніпрянській Україні, представлені матеріали про громадські рухи, діяльність станових і державних установ щодо створення різноманітних попечительств, благодійних товариств, комітетів тощо, тобто про те, що зараз прийнято називати волонтерством. Найвідчутнішу допомогу надавали комітети Земської й Міської спілок, Товариство Червоного Хреста. На прифронтовій території й у тилу ці організації створили розгалужену мережу медичних, санітарно-епідемічних і санітарно-дезінфекційних, харчувальних, виробничих, транспортних, будівельних, швейних, навчально-виховних та інших загонів, організацій, закладів, підприємств. Інформація про їх діяльність не сходила зі сторінок медіа.

Найвизначнішим досягненням громадянської ініціативи стало створення військово-промислових комітетів (ВПК). Згідно з визначенням одного з їх організаторів І. Горбачова, ці товариства «заклали фундамент громадської роботи у справу оборони держави й облаштування народного господарства» [1, с. 12]. На території України діяло чотири військово-промислові комітети: Катеринославський (голова Л. Дмитрів), Київський (М. Терещенко), Одеський (М. Брайкевич), Харківський (М. фон Дітмар).

Діяльність Київського ВПК, як повідомляли «Известия Киевского областного военно-промышленного комитета», розповсюджувалася на Волинську, Київську, Подільську, Полтавську і Чернігівську губернії. До його складу входили вчені, представники торгово-промислових кіл, члени Державної думи, представники урядових установ і громадських організацій, робітники, юристи, вчителі, інженери (1916. – № 1–2).

Однією з найактивніших у комітеті була Комісія допомоги пораненим рентгенівськими дослідженнями, створена 5 вересня 1914 р. Очолював її професор Й. Косоногов. Для збереження і поширення інформації заснували журнал «Известия Киевской рентгеновской комиссии» (виходив 1–2 рази на місяць із 1915 р. до липня 1917-го в Києві). Редактор О. Зоненштраль. До редакційного комітету входили професори Ч. Бялобржеський та М. Дукельський, інженер-технолог [А.] Желтов, асистенти Університету св. Володимира О. Зарубін і М. Персь, викладач Колегії Павла Галагана О. Яницький та ін. Вийшло друком 15 чисел «Известий...».

Програма видання передбачала публікацію повідомлень про різноманітні заходи Комісії, витягів із протоколів загальних зборів, засідань бюро, підкомісій; матеріалів про функціонування і діяльність комісії («Відомості Київської рентгенівської комісії», список членів, «Нарис виникнення і діяльності Комісії допомоги пораненим рентгенівськими дослідженнями», «Розвиток фінансової частини Комісії допомоги пораненим рентгенівськими дослідженнями») та ін.

Широко висвітлювалися питання рентгенопроменології: фізика й X-променотехніка; дозиметрія і засоби захисту; властивості й конструкції рентгенівських трубок; способи X-променевого фотографування; методика локалізації чужорідних тіл; проблеми рентгенодіагностики; нові методи досліджень. У таблицях подано «Мережу рентгенівських кабінетів у м. Києві Комісії допомоги пораненим рентгенівським дослідженням». У роки Першої світової війни рентгенустановки були лише у шпиталях глибокого тилу. Заслуга видання полягає в тому, що опубліковані на його сторінках матеріали належать до перших статей, у яких описувалися процеси рентгенодіагностики грудної клітки та наявності сторонніх предметів у тілі людини. Споживачі інформації дізналися також, що Київське фізико-математичне товариство на чолі з проф. Г. Суловим активно займалося організацією рентгенівських досліджень у шпиталях Києва; фізико-хімічне товариство, очолюване проф. С. Реформатським, організувало виробництво необхідних для лазаретів медикаментів; хлороформовий завод, організований фізико-хімічним товариством, виробляв у 1916 р. від 2 до 3 тис. кг хлороформу щомісяця тощо.

Саме на сторінках «Известий...» висловлено ідею і проведено підготовчу роботу щодо створення організації рентгенологів.

Відома й популярна свого часу в Катеринославі особистість князь Микола Петрович Урусов (губернський предводитель дворянства, член Державної ради, головноуповноважений Російського Товариства Червоного Хреста при Чорноморському флоті) зініціював 1914 р. в Катеринославі «Дні Червоного Хреста», де збиралися кошти на допомогу військовим. Для ширшої поінформованості громадськості та залучення коштів видали одноденну газету «Помощь раненым», у якій надруковано оголошення і місцеві новини. На першій сторінці зазначено, що в цей день місцеві газети не друкуватимуть телеграм із фронту. Кошти від реалізації газети також надійшли для підтримки Червоного Хреста.

Висновки та перспективи. У період Першої світової війни (1914–1918 рр.) на території Наддніпрянської України виходило друком 6 видань, які на основі типологічних характеристик ми зараховуємо до преси військово-медичної тематики. Їх виникненню сприяло кілька чинників: посилення цензурних утисків, що призвело до закриття українськомовних видань та багатьох «цивільних» медій, фінансові проблеми видавців, необхідність інформаційного обслуговування воєнних дій, важливість поширення спеціалізованої інформації, зокрема медичної.

На сторінках спеціалізованих медичних газетно-журнальних видань превалювали повідомлення, що стосувалися боротьби за життя поранених, а також організації воєнної медичної допомоги. Також представлені матеріали про громадські рухи, діяльність установ щодо створення різноманітних попечительств, благодійних товариств, комітетів.

Спеціалізовані медичні видання відігравали одну з провідних ролей у здійсненні репрезентації військової реальності. У цьому процесі відбувалося конструювання соціальної дійсності, з яким пов'язувалася проблема реалізації символічного примусу до дії, як свідомого, так і розрахованого на підсвідомість. Для представників військової медицини медіа-повідомлення виступали в ролі провідного, якщо не єдиного, джерела інформації про галузеві події.

Аналіз репрезентації соціальної реальності у текстах спеціалізованих видань військової медицини дозволить отримувати достовірні уявлення про медичні, військові, соціальні та інші контексти, що існували в період Першої світової війни, а також досліджувати процеси соціальних перетворень за визначений хронологічний період. Важливим є наукове осмислення особливостей конструювання реальності в той час, коли друковані періодичні видання були головним джерелом інформації, коли вони єдині забезпечували збір, обробку і масове поширення інформації.

1. Горбачев И. А. Хозяйство и финансы военно-промышленных комитетов. М. : Тип. т-ва Рябушинских, 1919. 40 с.

2. Костилова С. Створення та діяльність наукових центрів вивчення історії української преси, 90-ті рр. XX ст. Проблеми історії України : факти, судження, пошуки. 2000. № 5. С. 351–359.

3. Медичні періодичні та продовжувані видання Наддніпрянської України (1860–1920 рр.): покажчик / уклад. В. О. Садівничий, Н. М. Сидоренко, А. М. Волобуєва. Суми : Сумський державний університет, 2015. 272 с.

4. Садівничий В. «Відродження розпочинається із гласності...» : (Медична преса Наддніпрянської України середини XIX – початку XX ст.) : монографія. Дніпропетровськ : Середняк Т. К., 2015. 360 с.

5. Садівничий В. Спеціалізовані медичні видання, народжені Українською революцією 1917–1921 років. Образ: наук. журнал. Суми; Київ, 2017. Вип. 3(25). С. 41–47.

6. Садівничий В. Соціокомунікативні параметри медичної преси підросійської України (середина XIX – початок XX ст.). Наукові записки Інституту журналістики : наук. збірник / за ред. В. В. Різуна ; КНУ імені Тараса Шевченка. К., 2014. Т. 56. Лип.–верес. С. 395–401.

7. Садівничий В. Типологічна система спеціалізованої медичної преси (на прикладі видань Наддніпрянської України середини XIX – початку XX ст.). Журналістика : наук. зб. / [за ред. Н. М. Сидоренко]. К. : Інститут журналістики КНУ імені Тараса Шевченка, 2015. Вип. 14 (39). С. 32–45.

8. Україна: рік 1917-й. До 100-річчя Української революції : зб. інформаційно-аналітичних матеріалів. – К. : НДЦ ГП ЗС України, 2017. – 67 с.

9. Sadvynychyi, V. Specialized Medical Information Space: History and Principles of Formation. Development trends of philological sciences: collective monograph. Lviv-Toruń: Liha-Pres. 2019. С. 213–233.

1. Horbachev I. A. (1919), Economy and finance of the military-industrial committees, Typ. t-va Riabushynskyykh, Moscow, 40 p.

2. Kostyleva, S. (2000), Creation and activity of scientific centers for the study of the history of the Ukrainian press, 90s of the XX century. *Problemy istorii Ukrainy : fakty, sudzhennia, poshuky*, no 5, pp. 351–359.

3. Sadvynychyi, V., Sydorenko, N. & Volobueva, A (2015), *Medical periodicals and continuing editions of Dnipro Ukraine (1860–1920): index*. Sumy State University, Sumy, Ukraine, 272 p.

4. Sadvynychyi, V., (2015), «Revival starts with transparency...» (*Medical Press of Naddnipyrianska Ukraine in the Second Half of the XIX – early XX century*) : monograph. Serednyak, T. K., Dnipropetrovsk, Ukraina, 360 p.

5. Sadvynychyi, V. (2017), Medical Editions born by Ukrainian Revolution of 1917–1921. *Obraz*, no 3(25), pp. 41–47.

6. Sadvynychyi, V. (2014), Socio-communicative parameters of the medical press of the Russian Ukraine (middle of the 19th – beginning of the 20th century). *Naukovi zapysky Instytutu zhurnalistyky : nauk. zbirnyk*, vol. 56, pp. 395–401.

7. Sadvynychyi, V. (2015), Typological system of the specialized medical press (on the example of the publications of the Dnipro Ukraine of the mid-19th – early 20th centuries). *Zhurnalistyka : nauk. zb.*, vol. 14 (39), pp. 32–45.

8. Ukraine: the year 1917. *To the 100th anniversary of the Ukrainian revolution: coll. information and analytical materials*, 2017, 67 p.

9. Sadvynychyi, V. (2019), *Specialized Medical Information Space: History and Principles of Formation*. Development trends of philological sciences: collective monograph. Liha-Pres, Lviv-Toruń, pp. 213–233.

UDC 007 : 304 : 070 «1914/1918»

MEDICAL PRESS OF THE FIRST WORLD WAR PERIOD: CONSTRUCTION OF SOCIAL REALITY

Sadvynychyi Volodymyr, D.Sc. (Social Communications), Professor,
Sumy State University, 116, Kharkivska Str., Sumy, 40007, Ukraine, e-mail: v.sadiv@journ.sumdu.edu.ua.
ORCID – <https://orcid.org/0000-0002-4163-8954>

Introduction. The First World War is a forgotten and completely unhonored page in the history of Ukraine. Instead, events and facts related to it are actively investigated in many European countries. In journalism and journalism studies, the topic of activity of specialized newspaper and

magazine editions of medical topics was not investigated in that period, therefore, a picture of the emergence, formation, and development of such a press was not created, and its systematization was not carried out.

Relevance and goal. The goal of the research is to analyze the problem-thematic components of specialized medical periodicals and continuing publications of the First World War period (1914–1918), to find out the peculiarities of their emergence and activity, and to introduce the specified press into scientific circulation. The relevance is formed by the lack of a comprehensive study of the activities of the specialized newspaper and magazine medical press of the specified period, its systematization, and problem-thematic priorities.

Methodology. Descriptive methods are used as a basis during the research, which allows us to penetrate the causes of this or that phenomenon, find out the main stages of its development, the influence of a specific situation on the nature of events and phenomena; and compare local phenomena with general historical processes. Based on the periodization of the history of the development of the Ukrainian press proposed by the Research Institute of Press Studies, the study focuses on the fifth period – Ukrainian periodicals of the First World War 1914–1917.

Results. The beginning of the First World War led to the closure of many publications. This was caused by increased censorship and financial problems of publishers. However, new periodicals also appeared during this period. In particular, 6 editions of military-medical topics were published: «Voенно-sanitarnii obzor» (1917), «Vrachebno-sanitarnie izvestiya Upravleniya Glavnoupolnomochennogo Krasnogo Kresta Yugo-Zapadnogo fronta» (1916–1918), «Izvestiya Kievskoi rentgenovskoi komissii» (1915–1917), «Nash zhurnal» (1917), «Nashe slovo» (1917), «Pomoshch ranenim» (1914). The thematically mentioned editions focused primarily on essential problems that arose in society with the development of military operations. The authors focused on the treatment of injuries from new ballistic weapons, rapid-fire machine guns, gas gangrene, damage by mustard gas and chlorine, the spread of epidemic diseases on the fronts, etc.

Conclusions. The research gives reasons to state that during this period, 6 editions were published, which, based on typological characteristics, we include in the military-medical press. Their pages were dominated by messages related to the struggle for the lives of the wounded and the organization of military medical aid. These publications played one of the leading roles in the representation of military reality.

Keywords: *information space, specialized press, medicine, topic, problematics, typology.*

Стаття надійшла до редакції 12.06.2023